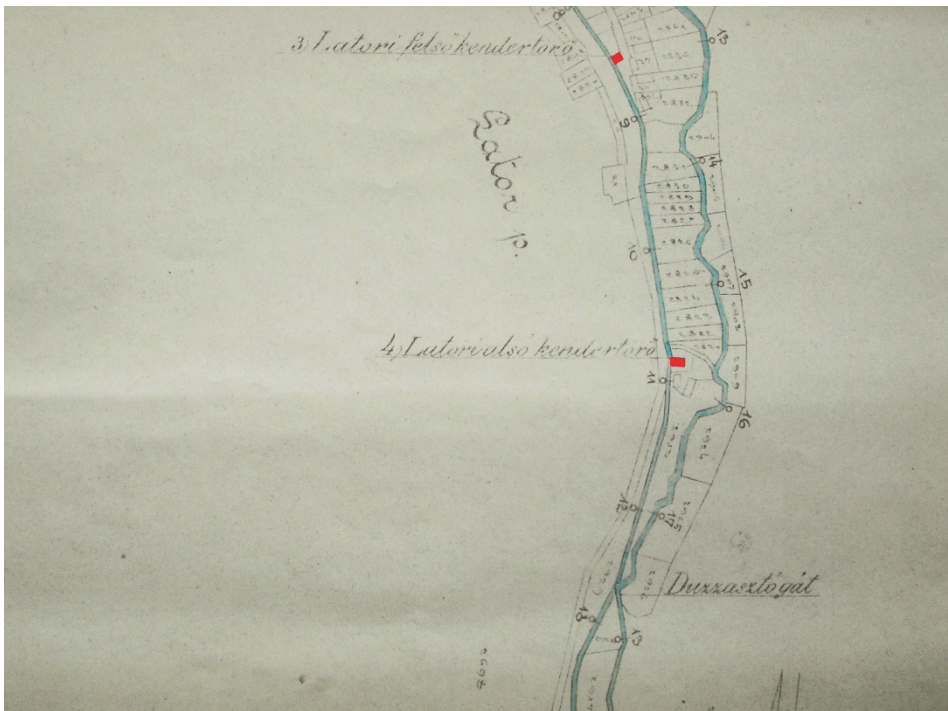

Latori felső kenderető malom a vízikönyv száma XII/18.

A harmadik malom a forrás után. Felső szomszédja a Latori alsó malom, alsó szomszédja a Latori alsó kenderető. Borsod vármegye alispáni hivatalában 1892-ben kiállított vízikönyvének száma XII/18. A kenderető malomnak 1903-ban egy 3.85 méter átmérőjű, 0.5 méter széles felülcsapott vízikereke volt, 10 db kenderető bunkóval dolgozott. *Ezek üzemben tartásához egyenként 0,5 lóerő szükséges, - összesen tehát 5 lóerő - másodpercenként legalább $Nn/10 H 5/405 =$ kereken 100 liter vízmennyiséget igényel* - olvasható a műszaki leírásban.

A Latori felső kenderető – név nélkül – szerepel a harmadik katonai felmérés (1869 – 1887), valamint a Magyar királyság 1: 25.000 léptékű térképén. 2015 nyarán a Sályért Egyesület tagjaival a malom helyét sikerült azonosítanunk.

Helyszínrajz – részlet (a Latori alsó kenderető épületének pirossal jelölt része kiemelés a szerzőtől)

Irattári irományjegyzék (1892) [S3-1]

Az 1160 csomagjelzetű dosszié az Országos Vízügyi Levéltár MISKOLCI VIZIG 6.9.0. feliratú, 35. számú dobozban található. A doboz 11 vízikönyvi okiratsomagot tartalmaz (1149, 1150, 1151, 1152, 1153, 1154, 1156, 1157, 1159, 1160, 1160).

Első irata egy *Irattári irományjegyzék Pinczés János sályi kenderető vízi művére vonatkozó iratok* címmel. A vízikönyv száma – XII/18 – az irat bal felső sarkában, az alispáni hivatal irattári jele – 120 – a jobb felső sarokban olvasható.

Vízikönyv (1892 - 1964) [S3-4]

A XII/18. számú vízikönyv Daróczi pataknak nevezi a vízfolyást, ahol a Latori felső kenderető állt. A régi jogot igazoló határozat száma 1875/ai., kelt 1892 március hó 4-én. Az ingatlan telekkönyvi száma: sályi 358 sztjvk + 2 v. sz. 948 hrszi, a vízhasználatra jogosult: Pinczés János sályi lakos és társai. A vármegyei irattár okirat- és térképgyűjteményében 120/vk 1892 szám alatt helyezték el az vízikönyvi csomagot.

A vízikönyvi dosszié belső oldalán, a bejelentés tárgya rovatban 1. sorszám mellett a következő olvasható: *Borsodvármegye Alispánja 1892 évi július hó 22-én 4030 sz. a kelt határozatával Pinczés Jánosnak a tulajdonát képező s a sályi 358-ik htjvkben + 2 r. sz. 948 hrzi szám alatt bejegyzett s a daróczi patakon levő kenderető viziműhöz s az ezzel kapcsolatos vízhasználati jogosultságát vízi könyvbe vezetetni rendeli.* Az iktatókönyv vonatkozó száma: 120/vk.

2-es sorszám mellett, 3287, 11367/ai 906 szám alatt olvasható, hogy *a tulajdonjog 9/10 részben Bodnár György sályi és 1/10 részben Krokos István kácsi lakost illeti.* Az iktatókönyv vonatkozó száma: 473.

3-as sorszám mellett, 10814/ai. 907 szám alatt olvasható, hogy *a felülvizsgálati jvk. elhelyezhető.* Az iktatókönyv vonatkozó száma: 515.

Maklár István megyei közigazgatási iktató hivatalos jelentése *Tekintetes Melczer Gyula úrhoz, T. Borsodvármegye alispánjához, melyben bejelenti, hogy az 1875/ai. 1892. számú határozat jogerőre emelkedett, 3 db. melléklettel.*

Határozat (1892) [S3-5]

A III. kerületi m. kir. kultúrmérnöki hivatal 1892. évi 443 számú előterjesztése Pinczés János és társai bejelentése tárgyában. Melczer Gyula alispán igazoltnak jelenti a vízjogi törvény 189. §-a alapján megtett bejelentést. A vízikönyvbe való bevezetésről a határozat jogerőre emelkedését követően intézkedik, s erről a tulajdonost értesíti. A határozat mellékletei: a): bejelentés, b): 20 éves fennállást igazoló községi bizonyítvány, c): 30 napi kitélt igazoló községi bizonyítvány – vonatkoznak a Latori alsó malomra is. A határozat végül 1875 szám alatt 1892. március 24-én érkezett az alispáni hivatalba.

443 szám /1892

A III. kerületi m. kir. kultúrmérnöki hivatalnak 1892 évi 443 számú előterjesztése Pinczés János és társai sályi lakos vízi bejelentése tárgyában.

Vízikönyv száma XI/11

Határozat.

A Pinczés János és társai sályi lakos tulajdonát képező s a sályi község határában lévő 358-ik htjvkben + 2 s. sz. 948 hrzi szám alatt bejegyezve levő kenderető vizimű a vízjogi törvény 189. §-a alapján általam 5901/1887 szám alatt kibocsátott hirdetményre bejelentvén, és az ellen észrevételek nem tétetvén, azt ezennel igazoltnak jelentem ki, oly fenntartással, hogy a jelen határozattal igazolt viziműnek gyakorlatára nézve a vízjogi törvény 192. §-a alapján a vízjogi törvény és reá vonatkozó rendeletek intézkedései irányadók, az erre vonatkozó feltételek azonban később fognak megállapíthatni – ugyancsak később fognak a vízduzzasztóműre az esetleges magassági jegyek is a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterium 66,655/1885. sz. a. kelt rendelete értelmében elhelyeztetni.

A vízi könyvbe való bevezetés iránt a határozat jogerőre emelkedése után fogok intézkedni és erről a vizimű tulajdonosát külön fogom értesíteni.

Indoklás.

A bejelentet vizimű igazolandó volt mert:

1. Az 1885. XXIII. t.-cz. 189. §-a, illetve ugyanezen törvényre vonatkozó 45,689/1885 szám alatt kiadott általános rendelet 87. §-a értelmében a kibocsátott hirdetményre a bejelentés, és a 20 éves háborítlan gyakorlatot igazoló bizonyítvány a kitűzött határidőn belül adatott be.

2. A 190. § értelmében a bejelentés az illető községgel közöltetett, s erre az érdekeltek a 30 napi határidőn belül észrevételeket nem tettek, mi a bejelentéshez csatolt községi bizonyítvánnyal igazolattik.

3. vízjogi törvény 192. §-a értelmében megállapítandó gyakorlat és a magassági jegy elhelyezése

(66,655/1885. sz. a. kiadott ministeri rendelet) csakis a műszaki tervekkel való felszerelés után történhetik meg, ami a szükséghez képest későbbben fog netán előforduló panasz, átépítés, javítás é. i. t. esetén, vagy egyes völgyek szerint elrendeltetni.

Kelt

Mellékletek: a) bejelentés; 20 éves fennállást igazoló községi bizonyítvány; c) 30 napi kitélt igazoló bizonyítvány. -

Melczer Gyula

alispán

Domoszlai (...)

főmérnök

Borsodvármegye alispánjától (1892) [S3-6]

Az alispán hivatalos jelentése arról, hogy az 1875/1892 ai. számú határozat 1892. július 22-én jogerőre emelkedett, vagyis Pinczés János továbbra is jogosult a víz használatára, a tulajdonát képező Latori felső kendertörő malom működtetésére. Az iratot maga Melczer alispán írta alá. A vízhasználatot részletesen szabályozó engedélyt majd jóval később, 1906-ban adják ki, azt követően, hogy a tulajdonos elkészítette a törvényben előírt terveket és azokat a miskolci kultúrmérnöki hivatal jóváhagyta.

A 169 és 120 szám alatt 1892. augusztus 10-én érkezett iratokat 4030/ai 1892 szám alatt iktatták.

4030/ai. 1892

Borsodvármegye alispánjától.

Hivatalos jelentés arról, hogy az 1875/ai 1892 szám alatt hozott igazoló határozat jogerőre emelkedett.

Mint hogy az 1892 évi 1875 sz. alatt kelt itteni határozat, melylyel a Pinczés János tulajdonát képező s a sályi 358 ik htjken + 2. rsz. 948. hrji szám alatt bejegyzve lévő kendertörő vízimű az 1885. XXIII. t.-cz. 190 § alapján igazoltatott, a beérkezett jelentés és kézbesítési vevény tanúsága szerint jogerőre emelkedett, ezen jogérvényes határozat vízikönyvbe vezetettnek, az igazoló iratok és tervek pedig a vízikönyv okirattárába helyezettnek rendeltetnek.

Miről 1. a III. ker. kultúrmérnöki hivatal,

2. a vízikönyv vezetésével megbízott levéltárnok az 1875/ ai 1892 sz. jogerős igazoló határozat és az összes iratok kiadása mellett,

3. az egri járás főszolgabírája s ennek útján Sály községe, és

4. Pinczés János és trsai

vízhasználati jogosult értesítettnek.

Miskolcz, 1892 évi július hó 22 én

Melczer Gyula

alispán

A patak hossz- és keresztmetszésvényei (1903) [S3-9-a] [S3-9-b]

A kézzel írt dokumentum címlapján a malom – Latori felső kenderető - és a tulajdonosok neve olvasható: Krokos István 1/10, Bodnár György 5/10, özv. Pinczés Jánosné 4/10, valamint Bodnár György aláírása¹

A *vadpatak* hossz-szelvény rajza 1:100 (magasság) illetve 1:10000 léptékben mutatja (30-tól 93-ig) a sályi patak egykori medrét, a duzzasztó gátak és a közúti hidak helyét, illetve a víz esését az Adriai tenger szintjéhez mért 199 méterről 125 méterig. A patak medrének egykori szélességét, mélységét, formáját 93 keresztmetszvény segít meghatározni 1:100 léptékben.

Helyszínrajz (1903) [S3-10-a] [S3-10-b]

1 : 2880 léptékű, a korabeli kataszteri térkép alapján készült Budapesten, a keltezés szerint 1903. december 31-én. Ha csak ez az egyetlen dokumentum maradt volna ránk a sályi vízimalmokról, ennek alapján is beazonosíthatnánk a 13 malom nevét, pontos helyét, a malomépület és a malomcsatorna elhelyezkedését, helyrajzi számát.

A sályi malmok a helyszínrajzon, folyásirány szerinti sorrendben:

1. Latori felső malom
2. Latori alsó malom
3. Latori felső kenderető
4. Latori alsó kenderető
5. Kurva malom
6. Felső Tarizsa malom
7. Alsó Tarizsa malom
8. Czifra malom
9. Kis malom
10. Falusi malom
11. Kajla malom
12. Csákó malom
13. Leányfalusi malom

A malmok műszaki leírásának általános része mellett a helyszínrajzból tudjuk, hogy a patakmederben a 3 + 42-es szelvénynél helyezkedett el az első duzzasztó gát, és ágazott ki a négy latori malmot vízzel ellátó malomcsatorna. A Latori alsó kenderető alatt újabb duzzasztógát terelte a patak vizét a malomcsatornába, s így a Kurva malom kerekére. A harmadik duzzasztógát közvetlenül a Kurva malom alatt épült a vadpatak medrébe, s terelte a vizet a további 8 sályi malmot ellátó malomcsatornába. Az ágakból a rözséből összehordott, kövekkel megerősített gátakat a nagyobb árvizek elmosták, ilyenkor azt a malomcsatorna vizét használó molnároknak kellett megerősíteni, újraépíteni. A négy latori malom molnárainak és a nyolc alsóbb sályi malom tulajdonosainak, bérlőinek az árvizek nagyságától függően csaknem évről évre össze kellett fogniuk, hogy megerősítsék a régit, vagy ha az ár mindent elsodort, új duzzasztógátat építsenek. A legrosszabb helyzetben a Kurva malom molnára volt, neki egyedül kellett gondoskodnia a gát jó karban tartásáról. Mondhatnánk, így jár az, aki csak a saját malmára hajtja a vizet.

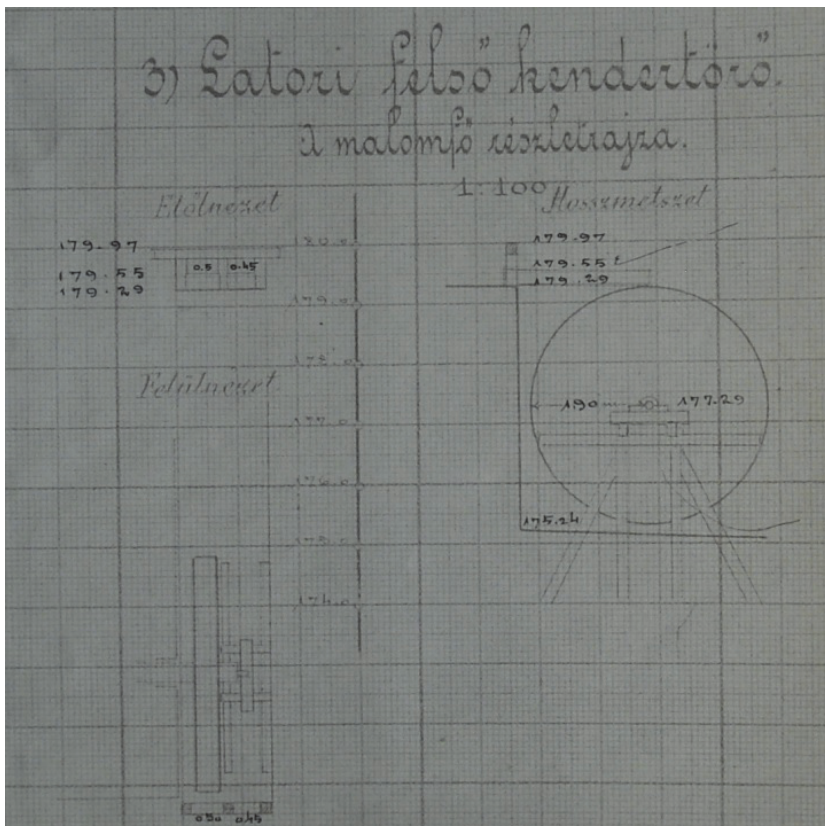
A malomárok hossz- és keresztmetszésvényei és mőtárgyak (1903) [S3-11-a] [S3-11-b]

¹Bodnár György az 1906-ban kiadott engedélyokiratban már 9/10 részben tulajdonosa a kenderető malomnak.

A malomcsatorna hossz-szelvénye a vadpatakéhoz hasonlóan 1:100 (magasság), illetve 1:10000 arányban mutatja, hol kellett állnia a malomnak, milyen tengerszint feletti magasságig duzzaszthatta föl a molnár a malomcsatorna vizét, milyen esése volt a víznek a két malom között. A Latori felső kendertörő a malomcsatorna 8 + 50 szelvényénél állott, vízikerekére a jó 6 méterrel magasabban lévő Latori alsó malom kereke alól, 186.10 méter tengerszint feletti magasságból folyt a víz. Az alatta lévő Latori alsó kendertörő vízikerekére már csak 4 és fél méteres eséssel jött a víz, neki feltehetően kisebb, szélesebb vízikereket kellett alkalmaznia.

A malomárok hossz- és keresztmetszeti rajzainak legértékesebb része a soklapos milliméterpapír utolsó oldalán található, címe: Latori felső kendertörő, alcíme: a malomfő részleírása. Az ugyancsak 1:100 léptékű előlnézeti, felülnézeti és hosszszelvényi rajzból pontos részleteket tudunk meg arról, milyen volt egykor a Latori felső kendertörő vízikereke. Felülcsapott volt, mint valamennyi sályi malomé. A rajzon a vízikerek sugara 1.90 méter, átmérője tehát 3.80 méter, szélessége 0.5 méter. A vízikerek tengelye 177.29 méter magasan volt az Adriai tenger szintje felett, a víz 179.29 méter magasan folyt a felülcsapott vízikerek rekeszeibe. A vízikerek tengelyének külső tengelycsapja az épületen kívül egy erős, földbeásott tölgyfaszerkezeten, a csapágyvánkost tartó bakon nyugodott, ennek elhelyezkedése, főbb szerkezeti elemei leolvashatók a méretarányos rajzról. Jól jöhet ez egy esetleges malomfelújításnál.

Az alvízcsatorna megengedett vízszintje 175.24 méter volt, így – ha a molnár jó karban tartotta és rendszeres időközönként megtisztította az alsó malomcsatornát, a vízikerek alja soha nem ért bele a holtvízbe. Erre pedig ügyelnie kellett.

Latori felső kendertörő – a malomfő részletrajza

Műszaki leírás (1903) [S3-12]

A dokumentum kézzel írt címlapján a malom – *Latori felső kendertörő* - és a tulajdonosok neve olvasható: *Krokos István 1/10, Bodnár György 5/10, özv. Pinczés Jánosné 4/10*, valamint Bodnár György aláírása (ld. fentebb írottak).

A műszaki leírás írógéppel írt, kézírással kiegészített általános része 13 sályi malmot sorol fel, a tulajdonos(ok) nevének és lakhelyének, az alispáni igazoló határozat és a vízikönyv számának feltüntetésével.

A Latori felső kendertörő malomnak – a Latori felső malommal és a Latori alsó malommal egyetemben – 1903-ban 1/2 részben Bodnár György mezőkövesdi lakos, 4/10 részben özv. Pinczés Jánosné sályi lakos, 1/10 részben Krokos István kácsi lakos volt a tulajdonosa. Az 1906. május 21-én keltezett engedélyokiratban már 9/10 részben Bodnár György sályi lakos a tulajdonos, 1/10 rész továbbra is Krokos István tulajdona.

A malom vízkivétele a *patak 3+42 szelvényénél levő duzzasztógát segítségével történik*². A budapesti mérnök szerint a hevenyészett gátat minden nagyobb árvíz elsodorja, s esetről esetre változva újra összerakják. *A malomcsatorna 8+50. szelvényénél egy 4.05 m. magas fenéklépcső van beépítve, a malom 10 db. kendertörő bunkóval dolgozik. Ezek üzemben tartásához egyenként 0,5 lóerő szükséges, - összesen tehát 5 lóerő – másodpercenként legalább $Nn/10 H 5/405 =$ kereken 100 liter vízmennyiséget igényel. Egy db. 3.85 m. átmérőjű felülcsapott vizikerékkel bír, mely fölött egy szabadzúgóval és egy kerékszilippel ellátott malomfő van alkalmazva.*

A. Általános rész

A sályi malmok neve alatt összefoglalt összesen 13 vízmű a következő:

F. sz.	A vízmű neve	Tulajdonos	Község	Vármegyei alispán igazoló hat. sz.	Vizikvs z.
1.	Latori felső malom	Krokos Istv. Kács 1/10 Bodnár Gy. Mkövesd 1/2 özv.Pinczés Ján.-né Sály 4/10	Sály	Borsodmegye 4005/92 VII 22	XII/8
2	Latori alsó malom	Mint előbbi	Sály	4031/92 VII 22	XII/19
3	Latori felső Kendertörő	Mint előbbi	Sály	4003/92 VII 22	XII/18
4	Latori alsó Kendertörő	Br. Seckendorf Árm. 3/4 Hindulák Györgyné	Sály Sály	4021/92 VII 22	XII/12

²A patak 3+42 szelvényénél elhelyezett, 193.20 méter koronamagasságú duzzasztó a 4 latori malom (latori felső- és alsó őrlőmalom, latori felső és alsó kendertörő malom) részére szolgáltat vizet. Fenntartása a latorpusztai gazdákat illeti, mivel ezek a duzzasztott vizet baromítatásra használják fel.

		1/4			
5.	Kurva malom	Hindulák Györgyné 1/2 Podvinecz és Heisler 1/2	Sály Budapest	40005/92 VII 22	XII/9
6.	Felső Tarizsa malom	Bodnár Pál, Sály	Sály	4007/92 VII 22	XII/10
7.	Alsó Tarizsa malom	Br. Seckendorf Árm. Sály	Sály	2401/92 V. 5.	XII/21
8.	Czifra malom	Bakó László	Sály	4004/92 VII 22	XII/7
9.	Kis malom	Schwarz Jakab	Miskolc Sály	4003/92 22	XII/6
10.	Falusi malom	Gorove János	Sály	4022/92 VII 23	XII/13
11.	Kajla malom	Gorove János	Sály	4024/92 VII 22	XII/15
12.	Csákó malom	Gorove János	Sály	4023/92 VII 22	XII/14
13.	Leányfalusi malom	Friedmann Lőrincz	Sály Ábrány	4008/92 VII 22	XII/11

A hajtóerőt szolgáltató vizet összesen három különböző helyen alkalmazott duzzasztómű segítségével nyerik.

1. A patak	3+42	szelvényénél, koronamagassága:	193.20 m.
2. „ „	17+72	„ „	170.70 m.
3. „ „	21+69	„ „	164.99 m.

a felvétel alapját képező hasonlító sík fölött,

Az első a latori alsó és felső malmok és a latori felső és alsó kendertörők részére szolgáltatja a vizet s fenntartása a latorpusztai gazdákat illeti, mivel ezek a duzzasztott vizet baromitásra használják fel.

A második duzzasztó csupán a Kurvamalom részére szolgál vízkivételi célra s fenntartása is csupán ezen malom tulajdonosát illeti. Ez idő szerint miután a kurvamalom nincsen üzemben, teljesen el van hanyagolva.

A 3. alatt felsorolt duzzasztó az összes többi 6-13 folyószám alatt felsorolt malom részére szolgáltatja a vizet s fenntartásához valamennyi egyformán hozzájárul.

Mindhárom duzzasztómű kövekből, földből és rőzséből rendszertelenül hevenyészett gát s a patak medrében, mint a csatolt helyszínrajzból látható, oly módon vannak elhelyezve, hogy a

malomcsatorna medrének részét képezik; minden nagyobb árvíz által elsodortatnak, úgy, hogy azok lefolyására számba vehető befolyást nem gyakorolnak. Részletrajzaik nincsenek csatolva, éppen miután esetről esetre lesznek összerakva s így méreteik esetről esetre változnak. A vadpatak és malomcsatorna esési viszonyai és keresztiszelvény méretei a tervekből láthatók. Utóbbi az előbbinek 3+42 szelvényénél ágazik el s ennek 93+00 szelvényénél torkollik vissza. Három helyen a fent jelzett duzzasztóknál egyesül a vadpatakkal, de a beömlés és kiömlés a 2. és 3. duzzasztónál is ugyan egy ponton van s malomárok medrét képező duzzasztók által inkább a vadpatak látszik megszakítva lenni. Ily módon a malomárok összes hossza: a 0+25 szelvénytől a 89+15 szelvényénél történő visszaömlésig 8940 méter. Rendes körülmények között a patak összes vízmennyiségét elvezeti s ömlesztí a 13 vízmű elhagyása után vissza. A kisebb áradások alkalmával előálló felesleges vízmennyiségnek a malomcsatornából való levezetésére összesen három árapasztó csatorna szolgál, melyek közül kettő a malomárokban való kiágazásnál zsilippel van ellátva. Ezen árapasztók mint a csatolt tervekből látható, valamennyien a vadpatakba ömlenek, s fekvésük és méreteik a következők:

1. Kiágazás: 23+85 szelvényénél: zsilipküszöb mag.: 153.90: tábla: 154.48, nyílás: 0,4 m
2. „ 43+60 „ „ 143.30: „ : 144.10, „ 0,5 m
3. „ 52+48 „ „ zsilipje nincs.

Az 1. alatti fen[n]tartásra a Czifra és Kismalmokat, a 2. alattié a Falusi malmot, a 3. alattié pedig a Kajla, Csákó és Leányfalusi malmokat illeti.

A patak vízének felhasználására vonatkozólag a következő szolgálalmak állnak fenn:

- a.) A patak 2. és 3. szelvénypontjai közt annak balpartján a br. Seckendorf Ármin sályi földbirtokos tulajdonát képező területen fennállott halastó táplálására. Úgy a vízkivétel mint a visszaömlés a 2. és 3. szelvény közt történt, úgy, hogy a 13 vízműre semmi befolyással sem volt. Ezidő szerint a halastó nem áll fenn, de a vízhasználat jogát br. Seckendorf Ármin fenntartani óhajtja.
- b.) A felső Tarizsa malom alatt a malomcsatorna 22+55. szelvényénél Gorove János sályi földbirtokos tulajdonát képező juh-úsztató részére, melyhez szükséges vízmennyiséget a csatolt tervekben feltüntetett úsztató zsilip duzzasztja. Ezen úsztató és zsilip fen[n]tartása Gorove Jánost illeti.

c.) A malomárok 42+95. szelvénypontjánál kiágazó csatornával br. Seckendorf -féle kastély udvarán fennállott halastó táplálására. Ezidő szerint sem a csatorna, sem a halastó nem létezik, de a vízhasználat joga br. Seckendorf Ármin részére a mezőkövesdi főszolgabírói hivatal 2028/1903 sz. határozatával fenn van tartva.

Jelen műszaki leírás mellékletei:

- 1.) Helyszínrajz..... 1 db.
 - 2.) A patak hossz- és keresztiszelvényei..... 1 db
 - 3.) A malomcsatorna hossz- és keresztiszelvény és műtárgyak. 1 db.
 - 4.) A malomfő részletrajza
- Összesen terv..... 3 db.

./.

BI. 3. LATORI FELSŐ KENDERTÖRŐ.

Tulajdonosok: Krokos István, Kács 1/10., Bodnár György, Mezőkövesd: 1/2., özv. Pinczés Jánosné, Sály 4/10. A vízhasználat igazoltatott Borsodvármegye alispánjának 4003/92.VIII.22. sz. határozatával. Vármegyei vízikönyv száma:

A vízkivétel a patak 3 + 42. szelvényénél levő duzzasztó gát segélyével történik, melynek adatai az általános részben foglaltatnak.

A vízmű hajtása céljából a csatorna 8 + 50 szelvényénél egy 4.05 m. magas fenéklépcsővel van ellátva s miután 10 db. kendertörő bunkóval dolgozik, melyek üzemben tartásához egyenként 0,5 lóerő szükséges, - összesen tehát 5 lóerő, - másodpercenként legalább Nn/10H 5/405 =

kereke 120 100 liter vízmennyiséget igényel. E vízmennyiség, számba véve a csatorna keresztmetszvény méreteit, valamint esését, a mederben a hosszszelvényben látható vízszlop-magassággal folyik el.

Egy db. 3.85 m. átmérőjű felülcsapott vizikerékkel bir, mely fölött egy szabadzugóval és egy kerékszilippel ellátott malomfő van alkalmazva. Ennek méretei:

Küszöbmagasság az alapsík fölött: 179.29 m.

Zsilip tábla 179.51 „

Tiltógerenda

A szabadzugó nyílásának szélessége

A kerékszilip „

Ezen kenderető tulajdonosait a csatorna 8+50 és 9+90 szelvényei közti résznek fenntartása illeti:

Fixpontok a malomfelvételnél az alapsík fölött:

1/.F.P. A latori alsó malomkeréktengelye vaságának teteje: 182.750 m.

2/.F.P. A malomfő tiltógerendájának teteje: 179.970 m.

3/.F.P. A keréktengely vaságának teteje: 177.294. m.

Budapest 1903. december 31.

(aláírás)

Engedélyokirat (1906) [S3-7]

Az 5287/1906 iktatószámú, kézzel írt engedélyokirat Bodnár György (9/10) és Krokos István (1/10) nevére szól.

Borsodvármegye alispánjától.

5287/ai. 1906 sz.

Engedély okirat.

A vízikönyv száma: XII/18.

1. §.

Bodnár György (9/10), Krokos István (1/10) Borsodvármegye Sály illetve Kács községi lakosok az 1885. évi XXIII. tc. 190 és 192. §-ai alapján a 4030/ ai. 92. sz. jogerős határozattal igazolt vízhasználat joggyakorlatára a hivatkozott törvény 161 és következő §-ai alapján a következő határozatok szoros megtartásának kötelezettsége mellett engedélyt nyer Borsodvármegyébe kebelezt Sály község határában a Lator patak vízfolyás jobb partján jelen engedély okirat kiegészítő részét képező és Kolozs Mihály okl. mérnök által készített a miskolci m. királyi. kulturmérnöki hivatal által 1354/905 sz. a. véleményezett műszaki tervek szerint fe[n]nálló „Latori felső kenderető” vízhasználat víziművét fenntartani és használni, illetve a már eddig is meglévő vízhasználatot gyakorolni, az azzal kapcsolatos víziműveket pedig fenntartani és használni.

2. §

Az engedély tartama az 1885. évi XXIII. tc. 192. §-a alapján időhöz nem köttetik.

3. §

Az engedélyezett kenderető vízhasználatlaltal kapcsolatos munkálatok a következők:

a.) felső malom csatorna a helyszinrajzon 7 + 60 számmal jelölt helytől a dolgozó zsilipig terjed, összes hossza 100 méter, felső végén (7 + 50 sz.) fenékmagassága 179:60, a dolgozó zsilipnél 179.29 méter fenékszélessége 1.00 méter oldallejtői 1:1 hajlók.

b.) Dolgozó zsilip szabadzugóból és kerékre vezető zúgóból áll; küszöbgerendája felső lapja 179.29 méter magasságban van, a szabadzugó nyílása 0.45, a kerékre vezető zúgó nyílása

0.5m., a nyílások elzárására szolgáló táblák magassága a küszöb felett 0.22 méter.

c.) Az alsó malom csatorna a vízikerektől lefelé 9 + 90 sz. szelvényig terjed, összes hossza 140 méter, fenékmagassága a vízikerekeknél 175.25-, a 9 + 90 sz. szelvényénél 175.15 méter, fenékszélessége 1.00 méter, oldalajtói 1:1 hajlók.

4. §.

Engedélyesek jogosítva vannak:

- a.) A malomárok vizét a dolgozó zsilipnél 179.58 méter magassáig felduzzasztani.
- b.) Az előbbi pontban engedélyezett módon felduzzasztott vizet, a tulajdonukat képező Borsod megye Sály község határában fekvő telken levő 10 db. Kendertörő bunkóval és 1 db. felülcsapott vízikerekkel bíró kendertörő üzemben tartására használni, a kendertörőnél lévő vízszint és a dolgozó zsilipnél engedélyezett duzzasztási magasságtól lefelé, az alsó vízszinéig számítva 4.05 méter.
- c.) A felduzzasztott vízből másodpercenként 100 liter vizet használni, hogy a kendertörő üzembe tartásához szükséges 3 lóerő előállíttasson.
- d.) A malom árok karbantartása alkalmával képződő iszapot mindkét parton 2.00 méter szélességben elhelyezni. -

5. §.

Engedélyesek kötelesek:

- a.) Az engedélyezett víziműveket saját költségükön mások hozzájárulása nélkül jókarban tartani. -
- b.) A Latori felső malom engedélyokiratának 3. §-a a.) pontjában engedélyezett – a jelen vízhasználat érdekeit szolgáló közös víziművek létesítéséhez és fen[n]tartásához 10/55 arányban hozzájárulni. –
- c.) A Lator patak medrét és partjainak az 1885. évi XXIII. tcz. 53 §-a alapján a terelő mű felett 100, alatta 100, összesen 200 méter hosszban jókarban tartásához a Latori felső malom, 5 §-a értelmében 10/55 arányban hozzájárulni.
- d.) Az engedélyezett duzzasztási magasságot különbeni 600 Koronáig terjedhető pénzbüntetés terhe alatt betartani, ha a vízszin az engedélyezett magasság fölé emelkednék, a vízfölösleget a szabadzúgó zsilipnyílás táblájának felhúzása által, a fenéken lebocsátani. – Árvizek alkalmával, a szabad zsilip nyílás tábláját fokozatosan, vagy állandóan felhúzza kell tartani.
- e.) A víziműnél elhelyezett magassági jegy sértetlen megőrzéséről gondoskodni, annak esetleges megsérülését vagy elpusztulását 8 nap alatt 200. Koronáig terjedhető pénzbírság terhe alatt, a járási főszolgabírónak bejelenteni.
- f.) Engedélyesek személyében beállott változást, a változás napjától számított 30 napon belül 200 koronáig terjedhető pénzbüntetés terhe alatt a vízikönyvbe való bejegyzés végett, az alispánnál bejelenteni.
- g.) Mindazon vízhiányt, illetve vízfolyási zavarokat, melyeket a vízhasználat által érintett vízfolyásoknak hatóságilag érintett tisztogatása közben a tisztogatás keresztül viteléhez szükséges munkálatok idéznek elő, kártérítés nélkül tűrni
- h.) Az engedélyokiratot mellékleteivel együtt eredetiben, vagy hiteles másolatban a hatóság kívánatára bármikor előmutatni.

6. §

Az engedélyokiratban megállapított jogok és kötelezettségek engedélyesek jogutódaira is átszállanak. –

7. §

Magassági jeggyel lesz megjelölendő:

A dolgozó zsilipnél 174.55 méter magasságban a megengedett duzzasztási határ.

Ezen kívül elhelyezendő egy vonatkoztató jegy is valamely közelben lévő szilárd szerkezetű épületen vagy építményben.

A magassági és vonatkoztató jegyek elhelyezése az elkészült víziművek hatósági felülvizsgálata alkalmával történik. – Ugyanakkor helyeztetnek el a meder karbantartást jelölő kő – vagy faoszlopok is. –

8. §

Jelen engedélyokirat kiegészítő részét képezik:

a.) Műszaki leírás.1	drb	
b.) Helyszínrajz1	„	
c.) A patak hossz. ker. szelv.1	„	
d.) (A malom árok hossz. ker. szelv. és műtárgyak	.1	„	
e.) Bejelentési és igazolási iratok2	„	
	<hr/>		
	Összesen.6	drb.	

9. §

Az engedélyokiratban felsorolt magasságok és az Adria tenger színe fölött a következő alappontokra vannak vonatkoztatva

- 1.) A latori alsó malom vizikerék tengelye vaságyának teteje, melynek magassága 188.68 méter. –
- 2.) A dolgozó zsilip (...) teteje, melynek magassága 179.97 m. –
- 3.) A keréktengely vaságyának teteje, melynek magassága 177.294 m. –

10. §

Engedélyesek kötelesek a magassági és vonatkoztató jegyeket az engedélyokirat keltétől számított 2 hónapon belül beszerezni s azok megérkezését az egri járás főszolgabírójának bejelenteni. –

Miskolc, 1906 május hó 21-én

alispán

(pecsét: BORSOD MEGYE ALISPÁNI HIVATALA)

Jegyzőkönyv (1907) [S3-8]

A hatósági felülvizsgálatot az egri járás főszolgabírójának utasítására végezték el június 3-án. A jegyzőkönyvből kiderül, hogy a járási főszolgabíró képviselője és a hatósági szakértő mindent rendben találtak. A hatósági eljárás költségei 12 korona 13 fillérre rúgtak, ezt a tulajdonos fizette. Bodnár György ekkor már 9/10 részben, Krokos István 1/10 részben volt a kendertörő tulajdonosa.

Bélyegmentes az 1885 évi XIII. t.c 191 § alapján

Jegyzőkönyv.

Felvétetett Sály község vármegye közházánál, 1907 évi június 3-ik napján az egri járás főszolgabírójának 1332/1907 sz. a. kelt végzéséből kifolyólag a mai napon megtartott eljárásról.

Tárgy:

Bodnár György és Krokos István lakos részére Borsod vármegye területén Sály (nagy) község határában, a Lator vízfolyáson 5287/ai. 906 számú engedélyokirattal engedélyezett és a vármegyei vízikönyvbe XII/18 sz. a. bejegyzett „Latori felső kendertörő” vízhasználat (patakiszolgáltatás, folyószabályozás) hatósági felülvizsgálata.

Jelenlevők.

A hatóság képviselőjében:

Sík

polgármester, főszolgabíró

Engedélyesek részéről:

Krizsinszky László

kir. s. mérnök, hatósági szakértő

Sály község elöljárósága
képviselőjében:

Reviczki József bíró

jegyzőkönyvvezető

Eljárás.

Hivatalból megállapított, hogy a mai napra kitűzött hatósági felülvizsgálat idejéről és helyéről a hatósági közegek és engedélyesek szabályszerűen értesítve lettek s a végzés kézbesítését igazoló vétjegyek jelen jegyzőkönyvhöz csatoltatnak.

Az érdemleges eljárás során engedélyesek felhívtak, hogy az engedélyokiratot és mellékleteit eredetiben, vagy hiteles másoltban mutassák fel, valamint a magassági és vonatkoztató jegyet és tartozékait adják elő.

Ezután hatósági szakértő az engedélyezett és foganatosított víziműveken méréseket eszközölt, azokat összehasonlította az engedélyokirat rendelkezéseivel, elhelyezte a magassági és vonatkoztató jegyet és a meder karban tartásának alsó és felső határát, fa oszloppal megjelölte és bemért három alkalmas alappontot. Eljárásának eredményéről a következőket terjeszti elő:

Lelet:

Az engedélyokirat 3. § a) pontjában engedélyezett felső malomcsatorna megfelel az előírt méreteknél. 3. § b) dolgozószilip jó karban van, nyílásai: 0.5 és 0.48 /eng. 0.45 + 0.50 m/, a táblák magassága 0.22 méter /eng. 0.22 m/, a közös küszöbgerenda magassága 179.29 m. A F /eng. 179.29 m/

3 §. c) az alsómalomcsatorna megfelel az engedélyokiratnak.

7. §. A magassági jegy elhelyeztetett a dolgozószilip középső oszlopán, vízszintes vonalának magassága: 179.559 /eng. 179.55 m/ A vonatkoztatójegy a Kendertörő épület egyik oszlopán van elhelyezve, vízszintes vonalának magassága 177.965 méter. Mindkettőnek ólomdugója el van látva a miskolci kulturmérnöki hivatalnak szárazbélyegzőjével.

Ellenőrző fixpontokul bemérettek:

1.) a Kendertörő vizikerekének vastengelye: 177.141-m,

2.) a Latori alsó malomba vezető ajtó küszöbén x jel, melynek magassága: 181.939 méter.

Hatósági szakértő becsatolja 10 K-ás ellennyugtáját.

A község elöljáróságának nincs észrevétele a vízhasználat gyakorlata ellen. A meder karban tartásának határát jelölő cölöpök a balparton helyeztettek el az engedélyokiratban előírt távolságban.

Miután az engedélyezett víziművek az engedélyokirat rendelkezéseivel megegyezőnek találtak, s magassági és vonatkoztató jegyek, valamint a meder karban tartását jelölő oszlopok a fent megnevezett és leírt helyeken elhelyeztettek;

az engedélyezett víziművek felülvizsgáltnak kimondatni javasoltatnak.

Hatósági szakértő kéri, hogy jelen jegyzőkönyv másolata a III. ker. m. kir. kulturmérnöki hivatal irattára részére megküldessék és hogy ezen jegyzőkönyv eredetiben az összes íratok és tervekkel együtt, további előterjesztés megtétele végett nevezett hivatalhoz – Miskolcra – áttétessék.

Eljárási költségek:

1. Eljáró főszolgabíró napidíja 7 koronának 1/13-as része
54 f

- K

2. „ „ utazási költségei 41.2 km után 20 K 60 f. 1/13 része
1 K 59 f
3. Hatósági szakértő 1/3 napi átalánya a m. kir.
földm. Min. tárcza javára a csatolt ellennyugta szerint 10 -
f
4. Jegyzőkönyvvezető napidíja
5. „ utazási költségei

Ö[s]zesen 12 K -13 f

azaz Tizenkettő korona 13 fillér

Ezzel az eljárás befejeztétvén, a jegyzőkönyv felolvasatott, aláíratott.

K.m.f.

polgármester, főszolgabíró

Engedélyesek részéről:

Bodnár György

Kir. mérnök hatósági szakértő

Sályi község előljárósága

képviselésében:

jegyzőkönyvvezető

Reviczki József
bíró

Iratjegyzék a 1160 számú vízikönyvi csomaghoz (1950 - után) [S3-2]

Sályi „Latori felső kenderterő” vízhasználat.

Folyószá m	Iktatószám	Az irat tárgya	Darab- szám
1-4	-	Tervek	4
5	4030/892	hiv. jelentés, vízikönyv	3
6	443/1892	határozat	1
7	4030/1892	hiv. jelentés	1
8	5287/1906	eng. okirat	2
9	1907 VI. 3	jegyzőkönyv	1
10	16240/964	megszüntető határozat	1

10. Megszüntető határozat (1964) [S3-3]

A Miskolcon, 1964. december 31-én keltezett irat száma 16 240/1964. Tárgya, a *Sályi „Latori felső kenderterő” vízhasználat vízjogi engedélyének megszűnése.*

A határozatot Vezse Sándor vízügyi igazgató helyett Gerhard Kálmán oszt. vez. főm. s.k jegyzi, az ügy előadója dr. Jászay / Sné. A határozatot a 2/1952./I.8./M.T.sz rendeletre és annak végrehajtására kiadott 682/25/1954.OVI. sz. utasításra hivatkozva, az 1060/1853./IX.30./ sz. M.T. határozattal szabályozott jogkörben – hivatalból – adták ki. A határozat 1. §-ban ez olvasható: *A tárgyi ügyben Borsod vármegye Alispánja 1906 évi május hó 21- napján kelt 5287/1906 számú határozatával /:engedélyokiratával:/ engedélyezett vízimunka fenntartásának és üzemeltetésének jogát visszavonom.*

Az indoklásban az olvasható, hogy *Így határoztam, mert a megejtett vízikönyvi revízió során és ennek keretében a szakközegeim jelentése alapján megállapítottam, hogy a tárgyi vízimű létesítményre /vízhasználatra/ adott vízjogi engedély illetve a létesítményhez fűződő jog gyakorlása a későbbi jogutódok vonatkozásában is személyi és tárgyi jelentőségét veszítette, mert a vízimű vízenergia kihasználásával nem működik.*

Az 1950-es tanács törvény hatályba lépésével megszűnő megyei alispáni hivatalok vízhasználattal kapcsolatos iratai, a vízikönyvek a kultúrmérnöki hivatalok jogutód szervezeteihez, a vízügyi igazgatóságokhoz – s végül a Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltárba kerültek – így végső soron a vízügynek köszönhető, hogy a 19. századi magyarországi vízimalmok vízikönyveinek jó része ma is megtalálható a levéltárban. Már csak arra lenne szükség, hogy – a Habsburg Birodalom országainak georeferált térképeihez hasonlóan (www.mapire.eu) egy, az EU több országára kiterjedő projekt keretében – a Kárpát-medence egykor tízezernél is több vízimalmának vízikönyvi dokumentumait is közzétegyük.

[S3-1]	http://motka.gyor.hu/file/atch/134/1160-01.pdf
[S3-2]	http://motka.gyor.hu/file/atch/134/1160-02.pdf
[S3-3]	http://motka.gyor.hu/file/atch/134/1160-03.pdf
[S3-4]	http://motka.gyor.hu/file/atch/134/1160-04.pdf
[S3-5]	http://motka.gyor.hu/file/atch/134/1160-05.pdf
[S3-6]	http://motka.gyor.hu/file/atch/134/1160-06.pdf
[S3-7]	http://motka.gyor.hu/file/atch/134/1160-07.pdf
[S3-8]	http://motka.gyor.hu/file/atch/134/1160-08.pdf
[S3-9-a]	http://motka.gyor.hu/file/atch/134/1160-09-a.pdf
[S3-9-b]	http://motka.gyor.hu/file/atch/134/1160-09-b.pdf
[S3-10-a]	http://motka.gyor.hu/file/atch/134/1160-10-a.pdf
[S3-10-b]	http://motka.gyor.hu/file/atch/134/1160-10-b.pdf
[S3-11-a]	http://motka.gyor.hu/file/atch/134/1160-11-a.pdf
[S3-11-b]	http://motka.gyor.hu/file/atch/134/1160-11-b.pdf
[S3-12]	http://motka.gyor.hu/file/atch/134/1160-12.pdf